

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

תבוא

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כד
(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ותשע לבריאה
שנת השישים לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח
שנת הקהל

לזכות

הו"ח ר' רחמים הכהן בן מרגרט שיחי'
דואק
לרגל יום ההולדת שלו, ביום כ"א אלול,
לשנת ברכה והצלחה בגו"ר

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

א. גלות – בפרשת התוכחות

מפרשי התורה¹ מסבירים, שהענינים של היפך הברכה הכלולים ב"תוכחה" שבתפישתנו, אינם רק תוכחות ואזהרות, שנתקיימו, אם לא תשמעו בקול ה' אלקיכם...², אלא אלה הם דברי נבואה שנתקיימו, כדברי האברבנאל³: "ראוי שנדע שהקלות שנוכרו בפרשה הזאת לא באו על דרך איום וגוון להפחיד לבב האנשים, אבל באו ברוח אלקין קדישין להגיד מה שיהיה באחריתו כי הנה כולם נתקיימו...".

באופן כללי מדובר בפרשת התוכחה על עונש הגלות – "והפיצ' ה' בכל העמים..."⁴, והמפרשים מסבירים בפירוט כיצד קיימו כל הפרטים של היפך הברכה לאחר חורבן בית שני – בגלות הרביעית⁵ – או לאחר חורבן בית ראשון – בגלות בבל וכו'.⁶

מובן, שמטרת יסורי הגלות המוזכרים בתוכחה אינה⁷ ח"ו לשם נקמה ביהודים, או כדי להענישם סתם, אלא לטובתם⁸, כדברי רש"י⁹: "והקלות והיסורין מקיימין אתכם ומציבים אתכם לפניו"¹⁰.

יש להבין: בגמרא¹¹ נאמר "ארבעה מתחרט עליהן הקדוש-ברוך-הוא שבראם"¹² ואלו הן: גלות, כשדים ושמעאלים¹³, ויצר הרע"¹⁴. מכך

מובן, שגלות אינה טובה לישראל, כי אילו היתה צומחת מן הגלות תועלת מיוחדת, שבלעדי הגלות אי אפשר היה להשיגה, מדוע הקדוש-ברוך-הוא "מתחרט" על כך?

ואכן, בתלמוד הירושלמי¹⁵ נמנים רק "שלשה דברים", וה"גלות" אינה מוזכרת,

אך קשה ביותר לומר שהתלמוד הירושלמי אינו מזכיר את הגלות עקב הקושי שלעיל, ושיש מחלוקת בין התלמוד הבבלי לירושלמי אם נובעת מן הגלות תועלת וטובה לישראל אם לאו –

כי שאלה זו אינה קיימת רק לגבי הגלות, אלא גם לגבי שלשת הפרטים האחרים, "כשדים, ישמעאלים ויצר הרע".

ויותר מכך: הרי "כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו לא ברא אלא לכבודו"¹⁶, הכל – כולל "כשדים, ישמעאלים ויצר הרע" – נברא "לכבודו" ולמטרה טובה, וכיצד ייתכן, אפוא, לומר גם לגבי שלשת הפרטים האחרים, המנויים בתלמוד הירושלמי, שהקדוש-ברוך-הוא מתחרט עליהם, וכנאמר בירושלמי – "תהא שבראן"?

ב. בין ה"בבלי" ל"ירושלמי"

כדי להסביר זאת, יש להקדים ולהזכיר תחילה את הכלל "אפשי מחלוקת לא מפשינן" (=אין מרבים במחלוקת) – אם יש אפשרות כלשהיא להסביר שאין זו מחלוקת¹⁷, ולפי זה אפשר להסביר בענייננו, שאין מחלוקת בין ה"בבלי" ל"ירושלמי" אם הקדוש-ברוך-הוא מתחרט גם על הגלות, אם לאו¹⁸:

גלות אינה באה מעצמה, אלא כתוצאה מן היצר

י, א, ושמעאלים בימי גלות הרביעי (ראה רמב"ן הובא ברקנטי (בחוקותי שם): אויבך ושונאך רמז לשני האומות. ופי' בבלוש שם: ר"ל עשו וישמעאל).

(14) כ"ה הסדר בש"ס לפנינו, ובעי: כשדים ויצה"ר ישמעאל וגלות, ובדק"ס הביא ב' גירסאות: (כשדים ושמעאלים ויצה"ר) וגלות; גלות ויצה"ר. וכ"ה גירסת הר"ח בסוכה שם (כשדים ושמעאלים גלות ויצה"ר). ונראה שכה"ג גירסת רש"י בסוכה שם, כדמוכח מסדר הפ' בפרש"י. וכן מפורש במהרש"ל שם. ומסיים: וכן מצאתי בספרים מדויקים. וראה לקמן בפנים סי"ה.

(15) תענית פ"ג סה"ד.

(16) אבות ספ"ו. הובא בכ"מ גן על היצה"ר – ראה לדוגמא של"ה סח, א (מח"ב קסב, א) ופרס (שער התמורות פ"ג).

(17) תר"ח והאמר – יומא פו, ב. יד מלאכי כללי שני התלמודים סי' יוד. שד"ח (כ"ט) כללי הפוסקים סי' אות א. דרכי שלום (בשד"ח קה"ת) כללי הש"ס אות ל' סרג"ז.

(18) וכמ"ש במראה הפנים לירושלמי שם. ועוד.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעין חז: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בענייני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בענייני הקהלות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בענייני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים התנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בענייני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הירושלמי, המוקדם יותר, לבין התלמוד הבבלי, המאוחר יותר. ולכן מוזכרים בירושלמי רק שלושת הדברים באופן כללי, ואילו בבבלי מפורטים ארבעת הדברים ביתר פירוט.²⁵

ג. 'ג' מפתחות" – "ובמערבא... אף מפתח של פרנסה"

אך אפשר לשאול על הכלל עצמו: במסכת תענית²⁶ אומרת הגמרא: "אמר רבי יוחנן ג' מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא שלא נמסרו ליד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים ומפתח של חיה ומפתח של תחיית המתים", ו"במערבא אמרי: אף מפתח של פרנסה".

רואים כאן, אפוא, להיפך – שב"מערבא", בארץ ישראל, מפרטים ומוסיפים פרט רביעי – פרנסה, ואילו בבבלי" מקצרים יותר ומציינים באופן כללי, כי הפרנסה אינה פרט בפני עצמה, אלא תוצאה מן הגשמים, כנאמר בהמשך דברי הגמרא "ורבי יוחנן מאי טעמא לא קחשיב להא (=מדוע אינו מונה זאת, פרנסה), אמר לך: גשמים היינו פרנסה". הפרנסה היא תוצאה של הגשמים "שורעים ופירות גדלים מהם לפרנסת העולם"²⁷.

והתירוץ לכך פשוט: הכלל שהוזכר לעיל בסעיף ב', לגבי התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי הוא משום שה"בבלי" הוא "בתרא", מבחינת זמנו, יחסית ל"ירושלמי", ואילו הדעה של "מערבא", שהובאה לעיל ממסכת תענית, לא נאמרה בתקופה מוקדמת יותר מ"אמר רבי יוחנן", אלא להיפך: "אמרי אף" – באותה תקופה אך מאוחר יותר.²⁸

והערה נוספת: בעל הדעה בבבלי האומר 'ג' מפתחות..." הוא רבי יוחנן אשר, חיבר הגמרא הירושלמית, ולפי זה יוצא בהתאם לכלל: אמרתו של רבי יוחנן היא "קדמא" – קיצור וכלל כדרך התלמוד הירושלמי, ולאחר מכן "במערבא אמרי אף" – "בתרא" יחסית לרבי יוחנן – ומשום כך הדברים מפורטים יותר.²⁹

הרע: כאשר מתפתים על ידי היצר הרע, ונכשלים בחטאים, נגרמת הגלות – "מפני חטאינו גלינו". ולפי זה יוצא, שגם לדעת הירושלמי, כיון שהקדוש ברוך הוא "תהא" על היצר הרע, נכלל בכך גם ענין הגלות הבאה כתוצאה מהשפעת היצר הרע.

ומכיון שבתלמוד הירושלמי נאמרים דברים יותר באופן כללי מאשר בתלמוד הבבלי, לכן גם בענייננו אין ב"ירושלמי" הפרדה של התוצאה (הגלות) בפני עצמה, ומוזכר רק הגורם (יצר הרע).

ואילו התלמוד הבבלי, המפרט תמיד יותר, מציין את היצר הרע בפני עצמו ואת הגלות בפני עצמה.

וזאת בהתאם להבדל הכללי באופן הלימוד בין התלמוד הבבלי לבין התלמוד הירושלמי:

ענינים רבים מוזכרים בתלמוד הירושלמי בקצרה ובאופן כללי, והם מבוארים ביתר פירוט והרחבה בתלמוד הבבלי.¹⁹

הסיבה הפשוטה להבדל זה היא, שלימוד הגמרא בבבל התארך יותר, ונמשך זמן נוסף לאחר חתימת התלמוד הירושלמי – חיבור וחתימת התלמוד הבבלי נעשו "אחר שחיבר רבי יוחנן הגמרא הירושלמית בכמו מאה שנה"²⁰,

כך שהתלמוד הבבלי הוא בגדר של "בתרא", (=אחרון) לעומת התלמוד הירושלמי, וזהו אחד הטעמים²¹ לכך שההלכה נקבעת כבבלי לעומת הירושלמי, כי חכמי התלמוד הבבלי, בהיותם "בתראי", הכירו את הנאמר בתלמוד הירושלמי, שנחתם מוקדם יותר, כדלעיל, והכלל קובע שההלכה כבתראי.

וההבדל בין קדמאי לבתראי מתבטא גם בכך שה"בתראי" מפרטים ומפרשים יותר מאשר ה"קדמאי"²². כשם שישנו הבדל בין הניסוח במשנה – שהיא "דיבור קצר וכולל ענינים רבים"²³ – לבין הניסוח בגמרא שהיא מאוחרת יותר²⁴, כך יש הבדל בגמרא עצמה בין התלמוד

לעילוי נשמת

ותיק וחסידי אי"א עוסק בצ"צ באמונה

מסור ונתון לעשות צדקה וחסד

בעל מעשים ומרץ ורב פעלים

הרה"ח התמים ר' שניאור זלמן ע"ה

בן הרה"ח התמים ר' יצחק אלחנן הלוי הי"ד

שגלוב

מקושר מאוד לכ"ק אדמו"ר מה"מ מליובאוויטש

ממיסדי ומנהלי הארגון "פרי"

לקרב את היהודים עולי רוסיה לאביהם שבשמים

ולהכניסם בבריתו של אאע"ה

המדריך והמשפיע שלהם ורבים השיב מעון

הפיץ תורה ע"י שיעוריו הרבים

ממנהלי ופעילי מבצע תפילין וכו'

השקיע כוחות רבים לטובת שכונת המלך

ולחיוזק כבוד רבני ליובאוויטש

זכה להעמיד דורות חסידים ואנשי מעשה

נפטר בשם טוב

כ"א תמוז ה'תשס"ו

ת' נ' צ' ב' ה'

25) להעיד שביירושלמי בעל המאמר הוא רבי פנחס בן יאיר – תנא, ובבלי בעל המאמר הוא – אמורא (אמר רב חנא בר אחא אמרי בי רב). אמנם מזה שביירושלמי נופא אינו מוסיף "גלות", משמע ששייך לא רק להחילוק דתנאים ואמוראים – בתראי דאמוראי לגבי תנאי, כ"א (גם) לבתראי דבבלי לגבי ירושלמי.

26) ב, א ואילך.
27) לשון (פ') המיוחס לרש"י בע"י תענית שם. וכ"ה בהגהות הבי"ח לרש"י בש"ס שם.

28) ראה סנהדרין יז, ב: אמרי במערבא רבי ירמיה. וראה תוד"ה נראי (קדושין מז, רע"א).

29) דברי הגמרא הנ"ל נתבאר בארוכה בלקו"ש תבא תנש"א.

19) ראה חינוך בהקדמתו סוף קטע הא'.

20) ל' הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

21) ר"ף סוף עירובין. ועוד. וראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ע' רג ואילך.

22) ראה ספרי הכללים (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד ועוד) – ע"פ ב"י לטו"ד סר"א ד"ה ומ"ש ואף אם תטבול: דבתראה הוא .. הוה לי' לפרש. ובכ"ז. וראה בהגמ"ס לקמן הערה 55.

23) הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות ד"ה אחר כן ראה להסתפק.

24) וראה לקו"ש ח"כ ע' 87 ואילך.

ד. הגלות תלויה בהתנהגות האדם

אך בעצם עניינו יש להבין:

אם יש חרטה ושליחה של העיקר והגורם – היצר הרע – אין מקום לפרט גם את התוצאה – הגלות, אשר נשללת מאליה על ידי החרטה על הגורם לה³⁰.

לכאורה, ניתן היה לבאר זאת על ידי מענה לשאלה נוספת, או, לפחות, אי בהירות מסוימת. כיצד מתאים למנות את הגלות בין הדברים אשר הקדוש-ברוך-הוא „מתחרט שבראם”? והרי הגלות אינה בריאה שיצר הקדוש-ברוך-הוא מלכתחילה כמצאות בפני עצמה, כיצר הרע ויתר הפרטים, אלא כל מציאותה תלויה בהתנהגותם של בני ישראל – כאשר היצר הרע מפתם לעבור עבירות ואין הם חוזרים בתשובה.

ומשום כך צריך היה לומר, לכאורה, שמשמעותה של החרטה על בריאת הגלות איננה חרטה על בריאת עונש בכלל על חטאים, אלא את בריאת הגלות, דבר חדש, כעונש, שהרי „הרבה דרכים למקום” כיצד להעניש על חטאים ועוונות, כפי שמוצאים בתוכחה עצמה עונשים ויטורים רבים ר"ל, הבאים עקב אי קיום תורה ומצוות³¹.

ה. גלות כבריאה בפני עצמה

לפי זה יש להסביר שזוהי המשמעות של פירוש הגלות בפני עצמה (בבבלי) בין „ארבעה מתחרט עליהן הקדוש-ברוך-הוא שבראם”, כי למרות שהגלות היא תוצאה של היצר הרע, ובאה כעונש על חטאים שהיצר הרע גורם לעשייתם, בכל זאת, הגלות אינה תוצאה הכרחית של פיתוי היצר הרע, אלא היא בריאה וחדוש בפני עצמו³², אשר הקדוש-ברוך-הוא ברא כעונש נוסף, ועל כך יש חרטה נפרדת.

לפי זה ניתן להבין מדוע, לפי גירסת הגמרא, מציין התלמוד הבבלי את הגלות לפני היצר

הרע³⁴, למרות שבפועל באה הגלות לאחר פעולתו של היצר הרע, כדי להדגיש שהקדוש-ברוך-הוא אינו מתחרט רק על הגלות בפועל – כעונש על חטאים שנעשו עקב פיתוי היצר הרע, אלא בעיקר על עצם בריאת הגלות כעונש, כדלעיל³³.

ו. מדוע מוזכרת הגלות ראשונה?

אך לפי זה יוצא, שההבדל בין הבבלי לירושלמי אינו רק בדרגת הפירוט (מפורט יותר, או כללי יותר), אלא יש כאן מחלוקת: לדעת הירושלמי החרטה היא רק על הגלות בפועל, כי היא נכללת בחרטה („תהא”) על היצר הרע, אך לא על עצם בריאת הגלות – כיון שהירושלמי אינו מזכיר אותה בפני עצמה, אך לא כן לדעת הבבלי, כדלעיל.

אך עדיין אין מובן סדר הזכרת הפרטים שבתלמוד הבבלי: כאמור לעיל, יש הסבר להזכרת הגלות לפני היצר הרע, אך אין מובן מדוע צריך להזכיר את הגלות כפרט ראשון מבין כל ארבעת הדברים³⁴, וכך גם בהוכחות מן הפסוקים.

ז. רק „מתחרט” או גם „בראם”?

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

התלמוד הבבלי והירושלמי אינם חלוקים ביניהם רק במספר הדברים המפורטים, שבבבלי מנויים ארבעה פרטים ואילו בירושלמי מנויים שלשה, אלא יש הבדל ביניהם בניסוח וממילא גם במשמעות ובתוכן:

בבבלי הניסוח הוא: „ארבעה מתחרט עליהן הקב”ה שבראם...”, ואילו בירושלמי נאמר „שלושה ברא הקדוש-ברוך-הוא ותהא שבראן”:

כלומר, בבבלי מובא הכל כענין אחד – הקב”ה „מתחרט” על בריאתו. ואילו בירושלמי מודגשים שני ענינים: (א) העובדה ש,בראם הקדוש-ברוך-הוא, (ב) העובדה ש,תהא שבראן”.

זהו הבדל גם במשמעות: מובן וברור שלגבי הקדוש-ברוך-הוא אין חרטה כפשוטה, ח”ו, שהוא משנה את דעתו ומתחרט על מה שעשה³⁵, אלא כך מובע שיש כאן ענין שלילי. מצד שני, מובן, שכאשר אומרים על דבר מה שאותה „ברא

(33) וי”ל ע”ד שתשובה קדמה לעולם (פסחים נד, א. תנא דבי אליהו רבה פ”א, ב”ר פ”א, ד. ועוד).

(34) והרי לכמה גירסאות בא גלות אחר כשדים וישמעאלים ולפני יצה”ר (כ”ל הערה 14).

(35) ענין הנחמה וחרטה אצל הקב”ה ע”ד הפשט – ראה לקו”ש [המתורגם] חט”ז ע’ 30 ואילך. וש”נ.

הוספה

בשורת הגאולה

לט.

אין דעם אלעם קומט צו א לימוד מיוחד בנוגע צו דער גאולה, וואָס דאָרף קומען תיכף ומיד ממש (לויט אלע סימנים) . . וויבאלד אַז דאָס איז דער ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – וואָרום לויט אלע סימנים האָט די גאולה שוין פון לאַנג געדאָרפט קומען – איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „וענית ואמרת לפני ה’ אלקיך”¹, ובפרט אין חודש אלול ווען „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם”² – דאָרף זיין ספּעציעל אַ בקשה (בקול רם) „עד מתי”?!... זאָל שוין זיין די גאולה בפועל ממש!

(משיחות ש”פ תבוא, כ”א אלול תשנ”א)

(1) פרשתנו כו, ה.

(2) לקו”ת פ’ ראה לב, א.

...בכל ה”ל נוסף לימוד מיוחד בנוגע לגאולה, שצריכה לבוא תיכף ומיד ממש (ע”פ כל הסימנים) ...ביון שזהו ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – כי ע”פ כל הסימנים היתה הגאולה צריכה לבוא כבר לפני זמן רב – מובן שה”וענית ואמרת לפני ה’ אלקיך”¹, ובפרט בחודש אלול כאשר „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם”² – צריכה להיות בקשה מיוחדת (בקול רם) „עד מתי”?!... שתבוא כבר הגאולה בפועל ממש !

לחושך⁶⁴, ביטול הגלות, ובאה „מיד“ הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו. (משיחות ש"פ חזקת וש"פ בלק תשמ"א)

(64) איזב כח, ג. ונתבאר בשערי אורה ש' הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד. אה"ת מקץ (כרך ה) תתקעד, ב. ד"ה ראשית גרים עמלק תר"פ.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

ויה"ר שעי"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

לעולם ועד

הקדוש-ברוך-הוא³⁶ מדגישים את החיובי שבו. יוצא, אפוא, שבבבלי מדובר רק על הצד השלילי שבארבעת הדברים המנויים, ואילו בירושלמי מודגש ביחד עם זאת גם את הצד החיובי שבהם.

ענין זה, כבכל ענין הכתוב בתורה שבכתב או בתורה שבעל-פה, לא נאמר רק כדי לספר על התנהגותו של הקדוש-ברוך-הוא ועל יחסו (וכל-שכן יחס שלילי) אל הנבראים שהוא בראם, אלא חשוב לדעת זאת כדי ללמוד מכך הוראה³⁷ בעבודת האדם לקונו.

וזהו משמעות ההבדל בין הניסוח „ארבעה מתחרט עליהן הקדוש-ברוך-הוא שבראם“, לבין הקדמה והדגשה ש„שלשה ברא הקדוש-ברוך-הוא“:

האמירה „מתחרט עליהן“ כשלעצמה מבטאת שארבעה דברים אלו אינם מציאות אמיתית והם יתבטלו בסופו של דבר, כי הקדוש-ברוך-הוא „מתחרט“ עליהן ואין בהם את רצונו הפנימי.

אך כאשר מקדימים לכך את הענין „ברא הקדוש-ברוך-הוא“, מדגישים שישנה בהם בריאתו ורצונו של ה', ולכן יש בהם ענין של נצחיות, משום הניצוץ האלקי שבהם, כבכל הענינים אשר „ברא הקדוש-ברוך-הוא“. אך יחד עם זאת מוסיפים שיש בהם גם צד שלילי,

ולפיכך – ענין זה אינו אמיתי בהם ועתיד להתבטל.

ח. ב„ירושלמי“ – הצד החיובי והנצחי

לפי זה מובנת הסיבה להבדל בין הבבלי לירושלמי:

בירושלמי מדובר על דברים שיש בהם נצחיות משום שהקדוש-ברוך-הוא בראם – „ברא הקדוש-ברוך-הוא“ – ולכן יתקיימו גם לעתיד לבוא, ורק הצד השלילי שבהם יתבטל – „ותהא שבראן“.

לפיכך משמיט הירושלמי את הגלות כפרט, כי הגלות בפועל היא כולה שלילית ותתבטל לחלוטין לעתיד לבוא. והוא מונה רק שלשה דברים: „כשדים וישמעאלים ויצר הרע“, כי גם לעתיד לבוא יתקיימו אומות העולם, אלא באופן שלא יזיקו ח"ו לישראל, כי אם, להיפך, הם ייהפכו

(36) ובפרט ע"פ הג"ל (ס"א) שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו.

(37) דתורה מלשון הוראה (וח"ג נג, ב).

לטוב ואף יסייעו לישראל, כנאמר³⁸, „ועמדו זרים ורעו צאנכם“, וכנאמר³⁹, „אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחר“,

וכך גם לגבי היצר הרע, שלעתיד לבוא יתבטל רק הרע שבו, אך חיותו וכחו ייהפכו לטוב ויתקיימו לעתיד לבוא.

וכפי שהיה לפני החטא – שמש גדולה⁴⁰. ואף יותר מכך, בדומה ליתרון שבא על ידי חזרה בתשובה.

כלומר, זאת לא רק משום התועלת שביצר הרע, שיהודי מתעלה לדרגה נעלה יותר על ידי התגברות עליו (שהרי ענין דומה לכך קיים גם בגלות), אלא משום שהיצר הרע עצמו יתקיים לעתיד לבוא כי הוא ייהפך לטוב⁴¹, בדומה לנאמר בירושלמי⁴² על אברהם אבינו ע"ה, ומצאת את לבבו נאמן לפניך⁴³, שאברהם אבינו „עשה יצר הרע טוב“⁴⁴. ואף אצל כל יהודי במעשה ובאופן זמני קיים ענין דומה: „בכל לבבך – בשני יצריך“⁴⁵.

לעומת זאת, בבבלי מודגש יותר הצד השלילי שבהם – „מתחרט עליהן“ – אשר יתבטל בסופו של דבר.

לפיכך מוסיף הבבלי את הפרט הרביעי, גלות, ומסיבה זו עצמה הוא מציין אותה בראש ובראשונה, כי בה השלילה והביטול מוחלטים יותר מאשר בפרטים האחרים: למרות שהגלות מביאה את ישראל לדרגה נעלית יותר ולשלימות, ואשר ללא הגלות הם לא היו מסוגלים להגיע לגילוי כזה של כח מסירות הנפש וכדומה, כמוסבר במספר מקומות⁴⁶ – בכל זאת, זוהי מעלה המושגת כתוצאה מן הגלות, ואילו המציאות של הגלות עצמה תתבטל לחלוטין לעתיד לבוא. זו תהיה גאולה נצחית שאין אחריה גלות⁴⁷.

(38) ישעי' סא, ה.

(39) צפני' ג, ט. רמב"ם ספי"א מהל' מלכים.

(40) סנהדרין נט, ב.

(41) ראה בהסמך בהערה 16. ד"ה חייב אדם לברך תרל"ח פל"א (ושם הובא גם מאמר הגמ' שבסוכה – ראה לקמן הערה 48). ובכ"מ.

(42) ברכות פ"ט, ה"ה.

(43) נחמ" ט, ח.

(44) ראה תניא פ"ט י"ד. פכ"ז (לד, סע"א ואילך). ובכ"מ.

(45) ואתנן ו, ה. ברכות נד, א. ספרי ופרש"י שם.

(46) ראה בארוכה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרפ"ה (סה"מ קונטרסים (ח"ג) ע' קיט ואילך). ד"ה אני ישנה תש"ט. ובכ"מ.

(47) ראה מכלילת בשלח טו, א. שמו"ד פכ"ג יא (וביפ"ת שם). תוד"ה ונאמר פסחים קטז, ב.

ובאמצעות הקדמת הגלות והזכרתה בראשונה, בא הבבלי ללמד על שאר שלשת הדברים⁴⁸, שאין מדובר כאן על הצד החיובי שבהם, על כך ש,הקדוש־ברוך־הוא בראם" – שמבחינה זו יש בהם ענין של נצחיות – אלא על החלק השלילי שבהם⁴⁹, שאין לו מציאות אמיתית ואשר יתבטל לגמרי לעתיד לבוא⁵⁰.

ט. ההווה לעומת העתיד

ויש לומר שגם הסבר זה קשור להבדל הכללי

(48) להעיר מהלשון בדי"ה חייב אדם לברך שם: והן אמת שאר"ל כו' ארבעה הקב"ה מתחרש כו' (ראה הערה 12) ואחד מהן הוא היצחקי כו', ממאר זה צריך פירוש, אבל עכ"פ נראה שנברא כדי לבחון בו האדם כו'. ולאח"כ מבאר, "או שארדבא עי"ז ה' בירור כו' יצחקי לאחר הבירור".
(49) ומתאים לכללות המשך הסוגיא שלפנ"ו בבבלי שם, שמתחיל (בב, רע"א), ומה לעת"ל .. שאין יצחקי שולט בהם (כדקאמר קרא ויחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן – פרש"י שם.. יצחקי שנהרג .. לעת"ל .. ליצחקי ושוחטו כו'** ומאריך בהגמרא בפרשיות בהרעה שהוצי"ר גורם להאדם וכו' עיי"ש בארוכה, משא"כ בירושלמי תענית שם.
[ולהעיר בבירושלמי שם לפני מאמר זה א' ש,אילולי שאמרו ישראל בחר הכהמל (מ"א יח, לט) ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים לא ירדה אדני כו'"] (ראה קה"ע שם), והרי ה' הוא האלקים ב"פ דאליהו ענינו – אתהפכא ועבודתו ותשובה כידוע (ראה אה"ת מ"א שם)].

ועפ"ז י"ל שהחילוק בין דעת הבבלי והירושלמי הוא לא רק שבבבלי מדובר רק בחלק השלילי שבהם, ובירושלמי הוא גם בצד הטוב, אלא שלדעת הבבלי, "כשדים וישמעאלים ויצחקי" יתבטלו לגמרי לעת"ל בדוגמת הגלות (כי אף שבנוגע לכללות האומות נאמר, "או האפוך אל עמים גו" כנ"ל, האומות שכל כולם רע ע"ד עמלק שאחריו עדי אובד (בכל כד, כ). ונתבאר בדי"ה ראשית גוים עמלק תר"פ. ד"ה זכור תרצ"ד (בסה"מ קונטרסים ח"ב). ובכ"מ. והוא ס' הליקוטם (צ"צ) ע' עמלק, וש"ג) יתבטלו כוהצח"ד, ולדעת הירושלמי גם ג' אלו יתהפכו לטוב כנ"ל.
או י"ל (כדי שלא לאפשי במחלוקת, ובפרט במציאות), דגם לדעת הבבלי יה' אנשי כשדים וישמעאלים קיימים לעת"ל, אבל לא יהיו קיימים בתור אומות, ועצ"ע. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 172 ואילך.

(50) וי"ל דהחילוק בין הבבלי והירושלמי הוא גם בסגנון תורת החסידות) חילוק באופן הגילוי האחדות הוי', אין עוד מלבדו, שע"י הקליפות, "כשדים כו' יצחקי" (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 68, וש"ג):

בבבלי (בחי' או"ח מלמטה למעלה – ראה בהסגן לקמן הערה 54) מבואר שדע אין לו שום מציאות, בחי', העדר, ובמילא אינו בסתירה לאחדות הוי', והוא שמתחזקים עליהם, שט"ס מתבטלים; ובירושלמי (בחי' אור ישר מלמעלה למטה – ראה בהערה שם) מבואר שגילוי האחדות הוא (לא רק בזה שכאשר מתבטל חלק הרע נראה דאין עוד מלבדו, כ"א שהגלוי הוא) בהם גופא שהם עצמם (מצד הנוצרי קדושה שבהם) נהפכים לטוב. וראה לקו"ש חט"ז ע' 413 ואילך. ואכ"מ.

(*) אבל מה שנתבאר בלקו"ש חכ"ג (שם ע' 100) בפ' ענין "ישחטט", אי"ל ביטול המציאות, עיי"ש.

שמוצאים במספר מקומות בין שיטת הבבלי לבין שיטת הירושלמי:

כבר הוסבר מספר פעמים⁵¹ שלפי שיטת הבבלי מתחשבים בעיקר במצב העכשווי, כפי שהוא כהווה, ואילו לפי שיטת הירושלמי מביטים בעיקר על המצב שבעתיד, והוא המכריע.

ובכך כרוך גם ההבדל שלעיל, אם מדובר רק על "מתחרש עליהם" המביע את ביטול השלילה שבהם, או שמדובר ומודגש גם הצד החיובי שבהם, אשר "ברא הקדוש־ברוך־הוא", אשר בזכות זאת הם ייהפכו לטוב בעתיד לבוא:

מציאות שתתבטל לעתיד אינה אמיתית גם בעת קיומה כהווה, ולכן נהרות המתייבשים אחת לשבע שנים מכונים, "נהרות המזובין" והם פסולים לקידוש מי חטאת משום שאינם, "מים חיים"⁵² – מכיון שהם ייפסקו בודאי בעתיד, בעוד שבע שנים, הרי כבר ברגע הראשון לקיומם אין הם נחשבים למציאות אמיתית.

יוצא מכך, שהעדר המציאות שבהם הוא מצבם כהווה, לפני ביטולם. ואילו החיוב שבהם, התהפכותם לטוב, זהו חידוש, ההיפך ממצאותם כעולם הזה ויתחדש רק לעתיד לבוא – זהו מצב שבבעתיד.

ולכן מדגיש הבבלי את הצד השלילי שבארבעת הדברים, כי לפי שיטתו מתחשבים כהווה.

י. ירושלמי – אור, בבלי – "במחשכים"

כל זה עולה בקנה אחד עם ההבדל הכללי שבין הבבלי לירושלמי:

על התלמוד הבבלי נאמר: "במחשכים הושיבני... זה תלמודה של בבל"⁵³. כלומר, ב"בבל" שורר מצב של העלם והסתר, שצריך לגלות בו את האור מן החושך. ואילו הירושלמי הוא בבחינת אור. וכמובאר במספר מקומות⁵⁴ שזוהי הסיבה לכך שבירושלמי מדובר על הענינים בקצרה ובאופן כללי, ללא פלפולים ודיונים רבים, ואילו בתלמוד הבבלי מפורטים בהרחבה הדיונים והקושיות וכו'. וניתן להמחיש זה על ידי הדוגמא⁵⁵, שכאשר נמצאים במקום מואר רואים

(51) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1338, חט"ז [המתורגם] ע' 494 ואילך. וש"ג. לקו"ש חכ"ד ע' 243.
(52) פרה פ"ח מ"ט.
(53) סנהדרין כד, א.

(54) ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ז ד"ה ויתן לך. סה"מ תש"ח ע' 121 ואילך.

מיד את החפץ שמחפשים, ואילו כאשר נמצאים בחושך, צריך למשש ולחפש רבות וחולף זמן רב עד אשר מוצאים את המבוקש. וכך הוא גם כאשר "מחפשים" בירור של סוגיה, דין וכדומה, באמצעות השכל⁵⁶.

ולפיכך, כאשר שרויים באור – בתלמוד הירושלמי, ניתן לראות בקלות יחסית את פנימיותו ואמיתותו של הדבר, שכך הוא יהיה לעתיד לבוא, לנצח, שאז הוא ייפך לטוב ויתגלה שאותו "ברא הקדוש־ברוך־הוא".

אך כאשר יש מצב של "במחשכים" בשכלו של האדם, נזקקים לשיטת הלימוד של התלמוד הבבלי – אין רואים את פנימיות הענינים ואת התוצאה שלהם מאוחר יותר, אלא רק את מצבם כהווה, את הצד השלילי שלהם. וצריך לעמול קשה כדי למצוא שהצד השלילי אינו המציאות האמיתית וכדומה.

יא. הגלות אינה רצויה, אך עתידה להתבטל

בראש ובראשונה יש תמיד לדעת ולזכור שהגלות היא אחד מן הדברים שהקדוש־ברוך־הוא "מתחרש" עליהם. אין זה המצב שהקדוש־ברוך־הוא חפץ בו, ח"ו, שישראל יהיו שרויים בו. ואומרים זאת לישראל כי צריכה להיות בהם אי־שביעות רצון כלפי הגלות. הגלות היא עונש – "מפני חטאינו". כאשר יהודי חש, ר"ל, אחרת וטוען שזוהי המצב האידאלי ליהודים, הרי הוא אומר את ההיפך מרצון ה', כי הקדוש־ברוך־הוא מתחרט – והחרטה היא בכל יום ואפילו בתשעה באב וכדומה – ומובנת העלטה העצומה שהוא שרוי בה, גלות בתוך גלות.

אך מצד שני יש להזהר מליפול למרה שחורה ח"ו, ואין להבהל מפני הגלות, מתוך ידיעה שאין זו מציאות אמיתית, ובקרוב ממש היא תתבטל. במיוחד כאשר כבר נמצאים בתקופה של עקבתא דמשיחא, וצריך לזרוז את קץ הגלות – אחישנה – על ידי הגברה של "נר מצוה ותורה אור", ועל ידי כך למגר מהר יותר את חשכת הגלות.

וכן ניתן להפיק מכך הוראה כיצד להתייחס לאומות העולם – "כשדים וישמעאלים": אין

(55) ראה מכ' הנדפס בלקו"ש חכ"ד בהוספות (ע' 367) לענין החילוק דראשונים ואחרונים.

(56) במקומות שבהערה 54 מבואר מעלת תלמוד בבלי בזה שדוקא ע"י העלמות וקושיות באים לאור האמת לאמיתתו, אבל ה"ו ע"י יתרון האור מן החושך. ועצ"ע.

להבהל ולהתפעל מהם, אין במ תוקף, והתנגדותם ליהדות אינה מציאות אמיתית. ולכן צריך, "לדבר" אליהם בתוקף המתאים⁵⁷ אודות כל עניני היהדות, גם בתקופת הגלות, כמסופר בגמרא⁵⁸ על אופן דיבורו של גביהה בן פסיסא עמהם.

ויחס זה מביא לידי כך שכבר בתקופת הגלות מתנהגים הגויים באופן של, "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך"⁵⁹, וכפי שכבר התרחש פעמים רבות בפועל, ועד למעשה רב, שהקדוש־ברוך־הוא כלל בתורה⁶⁰, כדי שתהיה זו הוראה של תורת חיים, הוראה בחיים, כדלהלן:

אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן, זימנא חדא הוה קאימנא קמיה (=פעם אחת עמדי לפני) דאיזגדר מלכא (מלך פרס היה – רש"י) והוי מדלי לי המיינאי ותייתינה ניהליה (התגורה היתה מוגבהת ו,הפשילו (המלך) למטה כדי לנאותו" – רש"י) ואמר לי: ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו (וצריכין אתם לנהוג בתפארת של כהנים, דכתיב בו לא יחגורו בינע – רש"י) כי אתאי לקמיה דאמימר (=כשבאתי לפני האמורא אמימר) אמר ליה: אקיים בך והיו מלכים אומניך.

– כאשר יהודי מתנהג באופן שניכרת שייכותו לממלכת כהנים וגוי קדוש, אומרים כל מלכי ארץ שעלי להיות בתפארת⁶¹, והם באים מעצמם לסייע ולפעול לשם כך, והדבר מתפרסם בכל קצות תבל.

והתורה היא נצחית, ומהווה מורה דרך מאיר והוראה⁶² לכל יהודי, המתגאה ב,תורה מורשה קהלת יעקב", ובודאי אינו נכנע לגויים ולמדות הגויית,

וביחד עם העבודה הרוחנית של שינוי והפיכת היצר הרע, עד הדרגה של "בכל לבבך בשני יצריך"⁴⁵, שכבר עתה, בתקופה של "ערב שבת" טועמים מכל תבשיל ותבשיל⁶³ שיהיה לעתיד לבוא.

בכך מחישים את הייעוד של קץ שם (ה')

(57) ראה דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר ג' תמוז, תרפ"ו (נדפס בלקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ תרפ"ו ע' קצו. ועוד).

(58) סנהדרין צא, א.

(59) ישע"י מט, כג.

(60) ובחסם יט, רע"א.

(61) ראה רש"י שם.

(62) עפ"ז יומתק מה שלא הפשיל הונא עצמו את אבנטו – כי הוא ע"ד מחו"ל (סנה' פב, סע"א) שנעלמה הלכה ממש בבדי שפנתם ביאור ויטול את הראוי לו (תנחומא בלק כ).

(63) מג"א אורח סר"ג סוסק"א. שרי"ע אה"ז שם ס"ח (מפע"ח שרי"ע רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש).